

Kommunista diákmozgalmak Kolozsváron a harmincas évek elején

<https://erdelyikronika.net/2018/07/22/kommunista-diakmozgalmak-kolozsvaron-a-harmincas-evек-elejen/>

Szerző: Főcze János

Minden korban másként, legtöbbször nagyobb forrásfokon főttek az eszmék az egyetemek miliójében, mint azok környezetében. Ezek az intézmények ugyanis legtöbbször autonóm belső életet éltek. Mikrotársadalmak sajátos ökoszisztémával rendelkeztek, még akkor is, ha folyamatos kapcsolatban álltak azzal, ami a külvilágban zajlott – és sokat tükröztek is abból. Nem volt ez másként a harmincas évek eleji Kolozsváron sem. A magyar diákok ebben az időszakban is gyakorta választották a Kolozsváron működő, I. Ferdinánd román királyról elnevezett egyetemet. Az egykori Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem épületeiben tanuló egyetemisták között ugyanúgy az akadémiai szabadság és a korlátok nélküli vita elve által meghatározott – és a különböző nagy eszmék, illetve ideológiák jegyében való – csatározás dívott, mint napjainkban.

A harmincas évek elején különösképpen adottak voltak a körülmények ahhoz, hogy az útkereső diákok a politikában és a gazdaságban kialakult *status quot* megkérdőjelezzék, hiszen a nagy gazdasági világválság az akkori Romániában is erőteljesen éreztette hatásait. A korszakban a fasiszmus tűnhetett a fennálló rendszer meghaladása egyik fő útjának. A másik ideológia, amelyik magában hordozta az új világ ígését, a kommunizmus volt. Minket ezen írás keretei között főként az utóbbi felé forduló története érdekel.

Akkoriban a Marx munkásságán alapuló ideológia elvei szerint szerveződők főként a munkások soraiból kerültek ki. A szervezett munkásság nagyobbik része azokban a szakszervezetekben fejtette ki politikai tevékenységét, amelyek a parlamentarizmus keretei között működve törekedtek a társadalom nagyobb egyenlőségére: tehát szociáldemokraták voltak. Romániában 1924-ben tiltották be a kommunista mozgalmat és propagandát. Így a kommunisták főként legális fedőszervek (például a Munkás-Paraszt Blokk^[1]) révén, de leginkább földalatti kisebb csoportokba, úgynevezett kommunista sejtekbe szervezetteren fejtették ki a tevékenységüket. A kommunizmus azonban nem csak a munkásság mozgalma volt: az útkereső fiatal értelmiségiek egyik része is érdeklődött iránta.

A időszakban Kolozsvár szellemi életét sem hagyták hidegen a kor divatos politikai filozófiai áramlatai. Ezek között kiemelt helye volt a marxizmusnak, amelyik kifejezetten vonzó lehetett azoknak az erdélyi magyar fiataloknak, akik fogékonyak mutatkoztak a társadalmi kérdésekre. A marxizmus ugyanis választ ígért a Romániát megviselő gazdasági és társadalmi válságra, s ugyanakkor megoldást kínált a nemzetiségi elnyomás problematikájára is, amellyel kisebbségiként ezeknek a fiataloknak minduntalan szembesülniük kellett. A Kommunisták Romániai Pártja (KRP) már megalakulása óta azt vallotta ebben a kérdésben, amit Vlagyimir Iljics Lenin: a népek önrendelkezési jogát, egészen az elszakadásig. Az eszmerendszerrel strukturáltabb formában a kolozsvári egyetemi hallgatók mások mellett Antal Márk és Tihanyi Erzsébet^[2] „marxista szemináriumain” találkozhattak.^[3] Ugyanekkor Kolozsváron közkézen forogtak az ekkor már Gaál Gábor által szerkesztett, eredetileg Dienes László alapította *Korunk* folyóirat számai, és más marxista szellemiségű időszaki kiadványok. Ezek a világra nyitott, érdeklődő fiatalok a marxista szövegek értelmezésével, és az ezek kapcsán folytatott vitákkal eltöltött idő mellett a baloldallal a településeik mindennapjaiban is találkozhattak.

Éppen a harmincas évek elejére élénkült meg a városban az ifjúkommunista mozgalom. Az egyszeri városlakó ebből annyit láthatott, hogy reggelre a lakónegyedét valakik teleszórták röplapokkal, amelyek tüntetésre, sztrájkra vagy éppen valamilyen ügygel való szolidaritásra szólították fel az illetőt.^[4] Az se volt ritka, hogy a napi sajtóból kaptak hírt a kommunistákról: például arról szerezhetett tudomást, hogy a városban tevékenykedő kommunistákat revolverekkel üldözték a nyomozók, vagy éppen arról, hogy valakik vörös zászlót próbáltak meg kifüggeszteni a kolozsvári főposta épületére.^[5] Ugyancsak a rájuk irányuló figyelmet erősítették azok a perek, amelyek egy-egy sejt vagy hálózat lebukását követték.

A Kolozsváron tanuló egyetemisták körében ebben az időszakban lázas szervezkedést és politizálást lehetett megfigyelni. A román diákok körében a legnagyobb befolyást a szélsőjobboldali Vasgárda diákszervezetei gyakorolták. A magyar diákoknál a vallási alapon szerveződő csoportok^[6] mellett a már említett kommunista irányultságúak voltak a legjelentősebbek, amelyek főként Demeter János^[7], valamint Csűrös István^[8] körül szerveződtek. Ez utóbbi szervezkedés mögött azonban Kohn Hillel^[9] kolozsvári ügyvéd állt. Kohn a harmincas években kapcsolódott be a kommunista mozgalomba. 1932. augusztus 28-31. közötti Nemzetközi Háború-ellenes Kongresszuson Amszterdamban már a Kommunisták Romániai Pártja küldöttségében vett részt. Kolozsvárra megbízással érkezett haza: többek között azt a feladatot kapta a KRP-től, hogy alapítson egy radikális magyar parasztlapot. Kohn ezt Demeter János segítségével tervezte megvalósítani.

Demeter János nemzedéke kiemelkedő személyiségének számított, s alapító tagja lett az 1930ban indított *Erdélyi Fiatalok* generációs folyóiratnak. A László Dezső, kolozsvári

református teológiai középiskolai tanár vezetésével megjelenő, ideológiamentességet hirdető folyóirat a felvidéki Sarló mozgalommal – amelynek ekkorra már a temesvári születésű Balogh Edgár volt a fő szervezője –, a Szegedi Fiatalokkal, illetve az ugyancsak magyarországi Bartha Miklós Társasággal mutatott rokonságot. Demeter 1932-ben konfliktusba került munkadóival, a kolozsvári *Ellenzék* vezetésével.

Az ok: tiltakozó manifesztumot írt, illetve nagyjából háromezer támogató aláírást gyűjtött össze az Erdélyből származó magyarországi kommunista Karikás Frigyes érdekében. Karikást ugyanis Magyarországon kommunista tevékenysége miatt statáriális bíróság elé utalták, s a fiatal újságíró ezt igazságtalanságnak értékelte. A kiállításának meg is lett az eredménye, elbocsátották állásából. Ezt követően Kohn segítségével, 1932 szeptemberében alapította meg a marxista szellemiségű *Falvak Népe* című lapot.^[10] A lap szerkesztői előszeretettel jelentettek meg leleplezőnek szánt cikkeket, valamint közöltek parasztok és munkások által írt panaszleveleket. Külpolitikai irányultságú írásaikban kritikátlan rajongással tekintettek a Szovjetunióra és berendezkedésére.

Ezen felül Kohn javaslatára Demeter 1932 novemberében egy baloldali irányultságú egyetemista csoport létrehozásával is próbálkozott, amelynek a *Falvak Barátai Egyesület* nevet adta. Az *Egyesület* alapszabályzatát az alakuló ülésen, november 9-én fogadták el Kolozsváron.^[11] Ebben az Országos Magyar Párt (OMP) működésének baloldali kritikáját olvashatjuk. Először is az OMP-t az „arisztokrácia pártjaként” jellemezték, s kifejtették, hogy céljaik között van a *teljes* romániai magyarság megszervezése. Emellett annak a véleményüknek is hangot adtak, amelyik szerint a román néppel kialakítandó „testvéri kapcsolat” legfőbb akadálya a magyar kormányok erdélyi politikára gyakorolt befolyása volt. Ugyanakkor azt is hozzátették, hogy szerintük a magyarországi kormányok „uralma az ottani néprétegek érdekeivel is ellentétben van, és azokat is elnyomja”. Alapszabályukban ezek mellett a nemzeti sovinizmusok elleni harcnak is fontos szerepet szántak.^[12]

Az *Egyesület* megalakulásáról a húsz aláíró diák egyike, Vischer István tájékoztatta a kolozsvári Báthory-Apor Szeminárium^[13] vezetését. A Szeminárium irányítói kommunista jelleggel bíró szervezkedésnek minősítették az *Egyesület* megalapítását. A hallgatók többsége ezután visszavonta az aláírását, arra hivatkozva, hogy Demeter nem tájékoztatta őket teljes körűen a szervezettel kapcsolatban. A fejlemények következtében ugyanakkor Demeter is kénytelen volt visszavonni az *Egyesület* hivatalos elismertetésére vonatkozó, korábban elindított törvényszéki eljárást. A botrány hatására Mayer László, Bács Albert, Vincze János és Erdélyi Albert egyetemi hallgatókat kizárták a Báthory-Apor Szemináriumból. Mayert ráadásul le is tartóztatták amiatt, hogy közben kiderült, hogy a Kolozsvár közeli Bács községben kommunista propaganda-előadásokat tartott, ami törvénybe ütköző cselekedetnek számított. Az aláírók között található

Miklós Györgyről a Szeminárium vezetőségének kihallgatásai során kiderült, hogy a Sziguranca besúgója, és emiatt a diáktársai megverték.[\[14\]](#) A Demeter vezette „radikális parasztlap” sem bizonyult hosszú életűnek: 1933. március 19-én tiltották be. Demeter ellen izgatás címén sajtóper indítottak, s egészen hosszú ideig kétséges volt, hogy el tudja-e kerülni a letartóztatást.[\[15\]](#) A kommunista eszmék felé tájékozódó csoportosulás létrejötte komolyan kihatott az *Erdélyi Fiatalok* további életére is, ahonnan Demetert kizárták a *Falvak Népe* megalakítása miatt, arra hivatkozva, hogy megsértette az ideológiamentesség elvét.

Kohn Hillel ugyancsak fontos szerepet játszott a zsidó diákok politikai útkeresésében is. A Salom szabadkőműves páholy vezetői közé tartozó Hillel, három másik taggal közösen lehetővé tette, hogy az addig leginkább a zsidó menzán szervezkedő, s a cionizmus felé húzó zsidó diákok közül azok, akik el szerettek volna különülni, használhassák a páholy helyiségeinek egyikét. Kohn úgy gondolta, hogy a menzán gátolják a baloldali irányultságú diákok kibontakozását azáltal, hogy korlátozzák a szabad véleménynyilvánítást, valamint nem adnak lehetőséget „az osztálytudat felébresztésére”. Az egyetemisták rendelkezésére bocsátott helyiségben ezt követően rendszeresen gyűléseket, illetve marxista szemináriumokat is tartottak. A zsidó kommunista diákok közül mások mellett a kolozsvári Falk Erzsébet[\[16\]](#), a természettudományi kar hallgatója tűnt ki, akit a csoport egyik vezetőjének választottak.[\[17\]](#)

A kommunista érzelmű diákok, kihasználva az akadémiai szabadság biztosította lehetőségeket, a kolozsvári egyetem Központi Könyvtárában folytatták le az akkoriban tiltott tartalmú vitának számító eszmecsereiket. Ugyanakkor a Könyvtár olvasójában szerkesztették az *Egyetemista Forradalmár (Studentul Revoluționar)* című kiadványt, amelyik nyíltan kommunista nézeteket képviselt.[\[18\]](#)

A három lejjárt árult, titokban összeállított lap első számában a szerkesztők kifejtették, hogy képviselni szerették volna a szegény diákokat, s ugyanakkor fórumot szándékoztak nyújtani arra, hogy megbeszélhessék azokat a problémáknak, amelyekkel küszködtek. Ugyanakkor azt is célul tűzték ki, hogy leleplezik a hivatalosan működő diákszervezeteket, az egyetem vezetőségét, valamint a hatóságokat. Meggyőződésük szerint ezek valójában a diákok ellenében működtek, s elterelték a figyelmüket a valós problémáik felől a „nacionalista, demagóg, zsidó- és szabadkőműves-ellenes” retorikájuk révén.[\[19\]](#)

A hatóságok kezdetben diszkréten követték a diákok tevékenységét, majd 1933. április 4-én, az egyik román diákképviselői vezető segítségével sikeresen elfogtak hat diákot, akik a lapot terjesztették.[\[20\]](#) Eközben mások az időszaki és nem engedélyezett kiadványt a város negyedeiben szórták szét, ami még nagyobb ellenérzést váltott ki az őket módszeresen megfigyelő hatóságokból. Végül – az Egyetem rektori hivatalának teljeskörű támogatását

élvezve – 1933 májusában léptek fel azon diákcsoportok ellen, akiket az intézmény vezetősége nem ismert el hivatalosan. Először az egyik zsidó származású diákvezért,[\[21\]](#) a gyógyszerészhallgató Lázár Rudolfot tartóztatták le. Lázár őrizetbe vételekor a hatóságok egy olyan dokumentumot is elkoboztak tőle, amelyikből egészen tisztán megállapítható, hogy a hatóságok felbuzdulása ezen „el nem ismert” szervezet ellen nem volt arányos annak a veszélyességével. Az ország gyógyszerészeihez címzett körlevélben a gyógyszerészetet tanulók anyagi támogatást kértek a zsidó menzán működő szervezet működtetésére, valamint arra, hogy a könyvtárukba új szakirodalmat szerezhessenek be. Ugyanakkor azt is megfogalmazták, hogy a gyógyszerészetben szabaddá váló munkahelyekről tájékoztassák őket, hogy ezáltal – a zsidók, valamint a gyógyszerészek egymás közötti szolidaritásra apellálva – állást kaphassanak.[\[22\]](#)

Lázár elfogását az egyetem szenátusának május elsején hozott elvi határozata követte, amelyik szerint az „illegális”, tehát általuk el nem ismert szervezetek vezetőit kitiltották az ország minden egyeteméről, s mindenkit, aki valamilyen választott pozíciót viselt ezekben, két vizsgaidőszak idejére eltiltották a vizsgázástól.[\[23\]](#) A hatóságok azt hangoztatták, hogy céljuk mindezzel nem volt több mint, hogy leszereljék a nyugtalankodó vasgárdistákat. Azonban valószínűleg a szervezkedőkkel szembeni fellépésben az is szerepet játszott, hogy szerették volna kontroll alá vonni az egyre szélesebb körben ható, s egyre több konfliktust okozó mozgalmakat.

A román szélsőjobboldali diákok azonban nem voltak hajlandók „megnyugodni”. Az antiszemita vasgárdisták már korábban is követtek el atrocitásokat a zsidó származású egyetemisták ellen. Ekkoriban újra mind gyakoribbá vált a testi bántalmazásuk és előfordult az is, hogy egyszerűen nem engedték őket bejárni a kurzusaikra. Ezek mellett számos esetben erőszakos tüntetések útján fejezték ki nemtetszésüket azzal kapcsolatban, hogy a hatóságok „nem tettek eleget” a zsidókkal szemben. Azonban, míg a hatóságok könnyűszerrel fel tudtak lépni a kisebbségek ellen, a vasgárdistákkal szemben már nem volt ennyire könnyű dolguk. Így például azokat a rendőröket, akik a szélsőjobboldali diákok székházába május 5-én éjjel házkutatást végezni érkeztek, először foglyul ejtették, majd bezárva az ajtókat, halállal fenyegették őket.[\[24\]](#) A rendőröknek végül könyörögniük kellett, hogy szabadon engedjék őket. A fiatalok ezután a Főtér irányába indultak tüntetni. Itt azonban a csendőrség segítségével már őrizetbe tudták venni őket. Azonban ez a megfélemlítési igyekezet sem bizonyult eredményesnek: folytatódott a rendfenntartó szervek elleni sorozatos tüntetések és a velük való összecsapások. Talán ez is szerepet játszhatott abban, hogy az őrizetbe vett diákokat végül szabadon engedték.[\[25\]](#)

A hatóságok türelme a vasgárdistákkal szemben egészen május 15-ig tartott. Ekkor a szélsőségesek azzal „feszítették túl a húrt”, hogy egy zsidó diákokból álló csoportot nem hagytak eltávozni a Központi Könyvtárból, s ugyanígy túsul ejtettek egy nagyobb, főként zsidókból álló társaságot a gyógyszerészeti karon. Miután maga Iuliu Hațeganu orvos és egyetemi tanár sem volt képes lecsillapítani a kedélyeket, a Rektorátusnak újra a rendőrség közbelépését kellett kérnie. A rendfenntartói beavatkozás során több, mint negyven vasgárdista diákot tartóztattak le, feloldva a kialakult patthelyzetet. Azt követően, hogy a hatóságok számára nyilvánvalóvá vált, hogy a vasgárdisták nem fognak nekik engedelmessé válni, és kérdésessé vált, hogy mennyire fogják tudni a továbbiakban kontroll alatt tartani őket, eldöntötték az ellenük való határozottabb fellépést. Ennek megfelelően kiutasították hét vasgárdista vezért a városból, s egyúttal az egyetemről is eltávolították őket. Ugyanakkor negyvennégy vasgárdista diáknak két vizsgaidőszak erejéig megtiltották, hogy részt vegyenek a megmérettetésen. Másfelől viszont a Rektorátus az akadémiai szabadság tiszteletben tartására hivatkozva meghirdette, hogy hajlandó elismerni minden olyan szervezetet, amelyik kidolgozott statútummal rendelkezik, és az egyetem szenátusa szavazati többséggel rábólint a működésére.^[26]

A diákok szervezkedései mindazonáltal nem álltak le. A *Falvak Népe* betiltása után azok a magyar diákok, akik a kommunista eszmék híveivé váltak, közösen azokkal a zsidó diákokkal, akik az őket ért atrocitások után is folytatni szerették volna a tevékenységüket, Séra Zoltán kolozsvári jogászhallgató, Demeter János és Vincze János vezetésével csoportosultak a *Népakarat* címmel kiadott újság köré. Az újság környezetébe mintegy harminc személy tartozott a belső körhöz, és nagyjából kilencvenen voltak azok, akik lazábban kapcsolódtak az így kialakult közösséghez.

S hogy ezt honnan tudjuk ennyire pontosan? Természetesen onnan, hogy a Sziguranca ide is beépített egy informátort, aki sokszor tendenciózus értelmezéseket tartalmazó jelentések sorával számolt be a szervezet tagságának méreteiről, működéséről. Az egyik jelentésben a csoportosulás tevékenységét elemző ügynök meglepődésének adva hangot állapította meg, hogy – a korábbi gyakorlattól eltérően – ebben a főként magyarok alkotta baloldali diákmozgalomban zsidó kommunista egyetemisták is részt vettek. A jelentést író az összegzését végül mégse azzal a beismeréssel zárta, hogy valami újszerűt figyelt volna meg. Szerinte ugyanis mindkét csoport célja változatlanul ugyanaz maradt: „a [román] nemzet bomlasztása”.^[27]

Jegyzetek

[1] Magyar forrásokban gyakran: Városi és Falusi Dolgozók Blokkja.

- [2] A századforduló környékén született Tihanyi Erzsébet Lausanne-ban francia nyelvből doktorált, és egy ideig a Szovjetunióban, majd Párizsban élt. A harmincas évek visszatért Erdélybe, ahol belépett a Romániai Kommunista Pártba.
- [3] Az elismert matematikus Antal a Magyar Tanácsköztársaság egykori Közoktatásügyi Népbiztosságán az általános oktatási kérdésekért felelős osztályt vezette. A magánlakásán tartott marxista szemináriumain többek között megfordult: Bányai László franciatanár, Csörgör Lajos fogorvosi hallgató, Demeter János jogáshallgató, Falk Erzsébet, Mayer László jogáshallgató és Vincze János, a kereskedelmi főiskola hallgatója is.
- [4] *Kommunista mozgalmak Kolozsvárott. 1932. február 16.* Dávid Mihály, a kolozsvári útlevílkirendeltség vezetőjének jelentése. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (innen: MNL OL). K63. Külügyminisztérium Politikai Osztály (innen: K63). 369. csomó. 37/b. tétel.
f535.
- [5] Ilyenre példa: *Kommunisták revolveres üldözése az éjszakában.* MNL OL. K63. 369. 37/b. f536.
- [6] Ilyen volt az 1921-ben alapított református Ifjúsági Keresztyény Egylet (IKE), az 1927-ben újjászervezett unitárius Dávid Ferenc Egylet, illetve a római katolikusok szintén 1927-ben újjászervezett Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szakosztálya (később Majláth-Kör). Ezzel kapcsolatban bővebben: Ozsváth Judit: *A kolozsvári magyar egyetemi hallgatók saját diákegyesület létrehozásáért folytatott küzdelmei a két világháború között.* (http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/tanulm_8_ozsvath_judit.pdf)
- [7] Demeter János 1908. július 6-án született a mai Beszterce-Naszód megyei Kerlésen. Sokgyermekes falusi jegyző fiaként nehéz anyagi körülmények között végezte el Kolozsváron a jogot. Kezdetben a OMP egyik konzervatív politikusának, Sulyok Istvánnak a környezetében dolgozott. Demeter testvérével, a bukaresti közigazgatási főiskolán tanuló Bélával együtt ekkor került kapcsolatba a falukutató szociológiával, amelyik a harmincas évek elejére meglehetősen nagy népszerűségnek örvendett az erdélyi magyarok értelmiségiek körében is. Demeter már annak a generációnak volt tagja, amelyik Nagy-Romániában szocializálódott, és így jobban ismerte az állam nyelvét is. Néhány fiatal társával egyetemben elégedetlen volt az Országos Magyar Pártban tevékenykedő idősebb és régi vágású politikusok teljesítményével.

- [8] A székástóháti Csűrös 1914. május 3-án született, és a kolozsvári egyetem természettudományi karán tanult. Csűrös ekkoriban mind Demeterrel, mind Vincze Jánossal közeli barátságban állt.
- [9] Kohn 1891. június 26-án született Kolozsváron, zsidó kispolgári családban. Szerény családi körülményei ellenére végezte tanulmányait, egészen 1912-ig, amikor sikeresen védte meg doktori tézisét. 1918-ban ott találjuk az Erdély-szerte szerveződő nemzeti mozgalmak aktivistái között. Ő lett az 1918 novemberében megalakult Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség titkára. Publicisztikai tevékenységét – amelyet már 1910-ben elkezdett a rövid életű Erdélyi Zsidó Lapok szerkesztésével – az 1918 decemberében létrehozott kolozsvári Új Kelet alapító tagjaként folytatta. Miután 1928-ban végig követte a kommunista Szenkovics Sándor és Kertész Rezső ügyvéd és mások elleni bírói eljárást Kolozsváron, a marxizmus tanulmányozásába fogott, valamint egyre nagyobb érdeklődéssel követte a Szovjetunióról szóló sikerpropagandát. Emellett elmélyült a szovjet irodalomban is. Kohn életében saját visszaemlékezése szerint a fentebb említett kommunista-ellenes per jelentette a törést. Kohn ezt követően fokozatosan visszavonult a zsidó szervezetekben való szerepléstől, és a harmincas évektől kezdve bekapcsolódott a földalatti kommunista mozgalomba. Teljesebb portréért: Gidó Attila: *Az ideológiai utas. Kohn Hillel életpályája*. In: Bárdi Nándor–Tóth Ágnes (szerk.): *Egyén és közösség. Tanulmányok*. Zenta. 2012. 127–163.
- [10] Visszaemlékezése szerint a munka nélkül maradt Demeter a kolozsvári Monostor úti Zayzon-kertben kapta megbízatását. Demeter János: *Századunk sodrában*. Buk. 175.
- [11] A húsz aláíró közül név szerint Demeter Jánost, a *Falvak Népe* főszerkesztőjét, valamint Bács Albertet, Domjanschitz Albertet, Erdélyi Albertet, György Andort, Mayer Lászlót, Miklós Györgyöt, Princz Jánost, Putnoki Ernőt, Vincze Jánost és Vischer Istvánt, a kolozsvári BáthoryApor Szeminárium bentlakóit ismerjük.
- [12] *Magyar egyetemi hallgatók kommunista szervezkedése Kolozsvárott. 1933. január 31.* Dávid Mihály, a kolozsvári útlevílkirendeltség vezetőjének jelentése. MNL OL. K63. 369. 37/b. f559-560.
- [13] A manapság a Báthory István Líceumhoz tartozó épületben működött a Szent József Fiúnevelde, amelyet Báthory-Apor Szemináriumnak is neveztek.

- [14] *Magyar egyetemi hallgatók kommunista szervezkedése Kolozsvárott. 1933. január 31.* Dávid Mihály, a kolozsvári útlevílkirendeltség vezetőjének jelentése. MNL OL. K63. 369. 37/b. f556.
- [15] *Magyar egyetemi hallgatók kommunista szervezkedése Kolozsvárott. 1933. január 31.* Dávid Mihály, a kolozsvári útlevílkirendeltség vezetőjének jelentése. MNL OL. K63. 369. 37/b. f555.
- [16] Falk Erzsébet 1911. november 4-én született Kolozsváron. Kolozsvári tanulmányai alatt radikalizálódott, később Csörgör Lajoshoz ment feleségül.
- [17] *A kolozsvári Sziguranca jelentése. 1933. február 4.* Román Nemzeti Levéltár Központi Nemzeti Történelmi Levéltára (ANR ANIC). 50-es sz. Gyűjtemény (Col. 50.). Vol. 4. 2557. számú dosszié (D2557). f11.
- [18] *Az 1019-es számú Sziguranca ügynök jelentése. 1933. április 1.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f25.
- [19] *De ce apare „Studentul Revoluționar”?* Studentul Revoluționar. 1933 februárja. ANR ANIC. Fond 10. R98. C975.
- [20] *A kolozsvári Sziguranca jelentése. 1933. április. 13.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f28.
- [21] A források ugyan néhol cionistának, néhol kommunistának mondják, viszont az általa szerkesztett körlevél alapján valószínűbb, hogy cionista volt.
- [22] *Az eredeti körlevél román nyelvű fordítása. Kolozsvár, 1933. január 25.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f.37.
- [23] *Sziguranca-jelentés a kolozsvári zsidó diákok illegális szervezetéről. 1933. május 17.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f.43.
- [24] Mások mellett Bănică Constantin, Dumitrescu Gheorghe, Capră Traian és Băbulescu Pantelimon vasgárdisták álltak ellen a hatóságoknak.

[\[25\]](#) *Sziguranca-jelentés a kolozsvári diákok mozgalmáról. 1933. május 19.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f47.

[\[26\]](#) *Sziguranca-jelentés a kolozsvári diákok mozgalmáról. 1933. május 19.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f50.

[\[27\]](#) *Jelentés a kolozsvári magyar diákok kommunista mozgalmáról. 1933. október 29.* ANR ANIC. Col. 50. Vol. 4. D2557. f55-59.